

UZROCI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

Pripremu i izdavanje ove publikacije finansijski je podržala Fondacija Heinrich Böll. Za stavove i mišljenja iznijete u publikaciji odgovorni su sami autori i autorice, a ne Fondacija Heinrich Böll.

UZROCI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

**Marija Obradović
Banja Luka, 2024. godine**

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. PATRIJARHAT KAO KORIJEŃ RODNO ZASNOVANOG NASILJA.....	4
3. RELIGIJA KAO JEDAN OD UZROKA RODNO ZASNOVANOG NASILJA.....	6
4. NEDOSTATAK PRAVNE ZAŠTITE	7
5. NEDOVOLJNA POLITIČKA ZASTUPLJENOST	9
6. SIROMAŠTVO KAO UZROK.....	10
7. UTICAJ MEDIJA.....	11
8. ZAKLJUČAK.....	13
9. LITERATURA	14

1. UVOD

Rodno zasnovano nasilje predstavlja složen i rasprostranjen problem koji pogađa žene i djevojčice širom svijeta. U srži ovog pojma leži duboko ukorijenjena neravnopravnost između polova, koja se manifestuje kroz različite oblike nasilja.

Prema Deklaraciji Ujedinjenih nacija o eliminaciji nasilja prema ženama iz 1993. godine, rodno zasnovano nasilje predstavlja djelo koje rezultira ili je vjerovatno da će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i prijetnje takvim djelima bez obzira da li se dešava u privatnom ili javnom životu¹. Iz ovoga je jasno da se ovaj oblik nasilja manifestuje kroz različite oblike fizičkog, seksualnog, emocionalnog i ekonomskog nasilja.

Ovaj pojam vuče korijene još iz rane istorije, ali se tek krajem prošlog vijeka manifestovalo kao problem koji zahtijeva ozbiljnu reakciju i rješenje. Postavlja se pitanje kako u 21. vijeku, u carstvu demokratije, u periodu kada se ljudska prava „ekspresno“ razvijaju i stavljaju ispred svih ostalih, ovakav oblik primitivizma i diskriminacije još uvijek predstavlja globalno neriješen problem? Koji je uzrok tome? Uzroke je važno sagledati sa aspekta istorijskih dešavanja i promijena koje su se u ovoj sferi dešavale još od nastanka čovjeka. Ovaj rad će se baviti istraživanjem istorijskih, kulturnih, socijalnih i ekonomskih faktora koji doprinose opstanku rodno zasnovanog nasilja, s ciljem da pruži dublje razumijevanje ovog kompleksnog problema i predlože efikasne strategije za njegovu prevenciju i eliminaciju. Otkrivanje uzroka predstavlja korijen problema, jer uvoditi mjere bez poznatog uzorka je nemoguće. Kao što ni ljekar ne može efikasno liječiti pacijenta bez dijagnostikovanja osnovnog problema, tako ni društvo ne može uspješno riješiti problem rodno zasnovanog nasilja bez identifikacije i razumijevanja njegovih dubljih uzroka. Bez jasnog uvida u faktore koji dovode do određenog ponašanja, mjere koje se preduzimaju mogu biti neadekvatne ili čak kontraproduktivne. Na primjer, privremene ili površne intervencije mogu samo maskirati simptome, dok osnovni problem ostaje neriješen.

¹ Univerziteti Gender Resursni Centar (2022). „Rodno zasnovano nasilje“ <https://unigerc.unsa.ba/rodno-zasnovano-nasilje/>, pristupljeno 8.8.2024. godine

2. PATRIJARHAT KAO KORIJEN RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Patrijarhat je političko-društveni sistem koji insistira na tome da su muškarci po sebi dominantni, superiorni nad svim ko se smatra slabim, posebno nad ženama, te su obdareni pravom da dominiraju i upravljaju slabima kao i da održavaju tu dominaciju putem različitih vidova psihičkog terorizma i nasilja.² Patrijarhat, kao takav, predstavlja osnovni indikator rodno zasnovanog nasilja. Iz ovakvih okova društva proizlaze svi ostali uzroci rodno zasnovanog nasilja. On predstavlja globalni problem koji pogađa jednako i muškarce i žene. Patrijarhat jeste jedna globalna društvena bolest u čijim okovima živimo. Još od malena, posebno na našim prostorima, i djevojčicama i dječacima se krati sloboda izražavanja svojeg ja. Djevojčicama se jasno uskraćuju kako igračke, tako i način izražavanja, ponašanja koji je strogo rezervisan za muški pol, a sa druge strane dječacima se brani da osjećaju. Iz navedenog je sasvim jasno da patrijarhat ni u kom slučaju ne predstavlja muškom rodu povlasticu nego isključivo oduzimanje onog ljudskog u nama. Kome može biti dobro u ovom sistemu?

Djevojčice se uče da služe, da budu slabe, pokorne, te oslobođene tereta razmišljanja. Za djevojčice je nepristojno da budu nasilne, dok dječaci nasiljem iskazuju svoju muškost i stav. Dakle sva ova učenja, svi pravci ovakvog odgoja jasno otvaraju vrata nasilju. Muškarcima se bijes oprašta, šta više bijes koji ga navodi na nasilje mu pomaže da brani kako dom tako i naciju³. Jedini bijes koji se muškarcim ne oprašta jeste onaj kojim se sukobljava sa „glavom porodice“, odnosno bijes prema ocu. Nasilje zasnovano na patrijarhalnom učenju prvenstveno se javlja u porodičnim zajednicama, daleko od očiju javnosti, u kući između patrijarhalnih roditelja i djece⁴.

² Mirovna akademija, “Razumeti patrijarhat.” 2013., preuzeto sa: https://mirovna-akademija.org/rma/index.php?option=com_content&view=article&id=225:razumjetipatrijarhat&catid=12&Itemid=119&lang=ba, pristupljeno: 2.8.2023. godine

³ Ibid.

⁴ Ibid.

Na ovaj način se iskazuje dominacija muškarca u kući, jačaju se rodno podijeljene uloge, ukazuje se na to „gdje je čije mjesto“. Na ovaj način se uspostavlja veoma nezdrava porodična hijerarhijska ljestvica, sa jasnim ulogama podređenosti slabijih i pokornijih u odnosu na „jači pol“. Situacija je jasna, sa jedne strane imamo žene, učene da budu pokorne, da ispoljavaju samo jednu emociju a to je strah, a sa druge strane muškarci, podržani u agresivnosti. Patrijarhat na ovaj način podržava, promovira, ali i oprašta seksističko nasilje. Velika potpora patrijarhalnom nasilju jeste i čuvena izreka „ne iznosi prljav veš iz kuće“. Kulturom ćutanja štiti se dominantni položaj muškarca, kako oca u porodici, tako kasnije partnera u emotivnim odnosima. Jedna od glavnih percepcija u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja jeste upravo percepcija da je nasilje u braku ili porodici privatna stvar. Ovaj stav često dolazi iz tradicionalnih normi koje sugeriraju da porodica sama treba da rješava svoje probleme, bez vanjskog uplitanja. Ovo dovodi do toga da žrtve ne prijavljuju nasilje zbog straha od osude ili stigmatizacije. Žene koje dožive nasilje se često suočavaju sa sramotom, te se razvod ili prijava nasilja, u tradicionalnim društvima, veoma često percipira kao neuspjeh žene da ispuni svoje bračne dužnosti. Ovakva situacija obeshrabruje žene da traže pomoć ili izlaz iz nasilnih situacija. Strah od gubitka društvenog statusa i podrške može imati presudan faktor koji zadržava žene u nasilnim odnosima.⁵ S obzirom na ovakvo percipiranje muškaraca i društva, ne čudi podatak Svjetske zdravstvene organizacije da je 30% žena doživjelo neki oblik seksualnog ili fizičkog nasilja od strane muškaraca. Još manje čudi podatak, da je čak 27% žena takav oblik nasilja doživjelo upravo od svog emotivnog partnera⁶, čime se kultura ćutanja jasno potvrđuje.

Patrijarhat se, koliko god ga mnogi negirali, zadržao i dan danas. On se kao takav primjećuje u nekim svakodnevnim porodičnim situacijama, poput sjedenja oca na čelu stola, pa sve do ozbiljne podređenosti žena u poslovnom, političkom kao i privatnom životu. Zapravo, predstavlja osnovni uzrok rodno zasnovanog nasilja iz kojeg dalje nastaju drugi uzroci, koji svoje korijene vuku upravo iz patrijarhalnog odgoja.

⁵ Udruženje za edukaciju i razvoj „Dignitet“, 2024. „Rodno zasnovano patrijarhalno društvo i tradicionalne norme“ <https://www.dignitet.ba/rodno-zasnovano-patrijarhalno-drustvo-i-tradicionalne-norme/>, pristupljeno 20.8.2024. godine

⁶ Svjetska zdravstvena organizacija, 2024. “Violence against women” <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/violence-against-women>, pristupljeno: 3.8.2024. godine

3. RELIGIJA KAO JEDAN OD UZROKA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Religija može igrati veliku ulogu u održavanju rodno zasnovanog nasilja, prvenstveno kroz interpretaciju svetih tekstova različitih religija, kroz religijske norme, ali i kroz patrijarhalne strukture religijskih učenja. Različite religijske i kulturne barijere često uzrokuju sukobe i ratove zbog dubokih nesuglasica. Međutim, kada je riječ o položaju žena, te razlike gotovo nestaju. Mnoge religije imaju slične tendencije da žene stave u podređen položaj. Bez obzira na religijsku pripadnost, lako je uočljiva zajednička praksa i normativna struktura koja podržava nejednakost između muškaraca i žena. Tako su, prema Bibliji žene dužne da se pokoravaju svojim muževima⁷, dok su prema Kuranu muškarci zaštitnici i staratelji žena⁸. Iz ovoga je vidno da Svete knjige, iako drugačijih religijskih učenja, žene smatraju vlasništvom muškaraca i jačaju mušku dominaciju. Pored ovoga, religijske norme i običaji često propisuju specifične rodne uloge, koje podržavaju nejednakost između muškaraca i žena i opravdavaju nasilje, kao sredstvo održavanja tih uloga. U nekim vjerskim zajednicama postoje norme verskih pravila oblačenja žena (nošenje hidžaba, nikaba, burke u muslimanskim zajednicama, kao i očekivanje da se žene oblače skromno, što često uključuje pokrivanje kose i nošenje duge odjeće, u hrišćanskim zajednicama), čije kršenje nerijetko dovodi do nasilja. Još jedna specifična religijska norma jeste zabrana rada popadije. U mnogim pravoslavnim crkvama, postoji shvatanje da popadija ne treba da radi van crkve, ni da se angažuje u profesionalnom smislu. Razlozi za ovu zabranu su očuvanje tradicionalnih vrijednosti i uloga, poput dužnosti žene da služi i vodi domaćinstvo. Ovakva zabrana, može imati uticaj, kako na ekonomski, tako i na profesionalni razvoj i ličnu autonomiju. Iako je zadiranje u religijske norme veoma opipljiva tema, kojoj se mora pristupiti vrlo oprezno, nikako ne možemo zanemariti ulogu koju ovakva shvatanja imaju u rodnoj neravnopravnosti, te nasilju kao obliku ispoljavanja iste.

⁷ Bible.com “Poslanica Efežanima 5:22.24” <https://www.bible.com/hr/bible/39/EPH.5.KOK> , pristupljeno 3.8.2024. godine

⁸ Quran.com “Quran, sura An-Nisa 4:34” <https://quran.com/4/34?translations=18,21,22,84,95> , pristupljeno: 3.8.2024. godine

Ono što pored samih religijskih normi, predstavlja ogromnu prijetnju za žene jeste tzv. vjersko manipulisanje. Vjersko manipulisanje je najvidljivije kada religiozna osoba ističe određene dogme koje govore o dužnostima žena, dok se istovremeno o pravima žena ne govori. Moglo bi se reći da se religijom, koja bi trebalo da bude miroljubiva, izmanipulisalo do tog nivoa da je ona pretvorena u oružje mizoginije i patrijarhata.

4. NEDOSTATAK PRAVNE ZAŠTITE

Nedostatak pravne zaštite predstavlja jedan od ključnih uzroka rodno zasnovanog nasilja. Manifestuje se kroz razne oblike poput apsolutnog odsustva zakona kojima se kriminalizuje ova oblast, neadekvatna primjena postojećih zakona, pravne praznine, kao i nepostojanje specijalizovanih službi i povjerenja žrtava u institucije.

Najveća prijetnja pravnom poretku je odsustvo zakonske regulative. Na ovaj način se počinioci ohrabruju na vršenje ovakvih nedjela, dakle imaju zakonsku potporu. Prema podacima Žene UN-a, od 195 nacija zastupljenih u UN, 33 nemaju zakone protiv nasilja u porodici, a 48 nemaju zakone o seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu⁹. Prema podacima iz 2015. godine 112 zemalja nije kriminalizovalo silovanje u braku.¹⁰ S obzirom na brojna djela nasilja nad ženama, nepostojanje ovakvih zakona je apsolutno neprihvatljivo.

Međutim, ovaj problem nije vidam samo u zakonskoj regulativi, on se javlja i kroz neadekvatnu sudsku praksu koja često dovodi do blagih kazni za ova djela. Krivični zakoni BiH predviđaju širok raspon sankcija za nasilje u porodici, ali sudska praksa pokazuje da se najčešće izriču uslovne ili novčane kazne, što potkopava ozbiljnost problema i podstiče ponavljanje krivičnih djela.¹¹ Na ovaj način krivični zakoni gube svoju preventivnu funkciju odvratanja drugih, potencijalnih počinioca, od vršenja ovih djela.

Preporuke međunarodnih konvencija i međunarodnih institucija su da se u slučajevima nasilja u porodici prošire kazne kao i, kada se ostvare uslovi, izriču kazne zatvora.¹²

Prema rezultatima OSCE-ovog istraživanja iz 2016. godine, od 741 slučaja nasilja u porodici,

⁹ Concern worldwide, 2023. "Lack of legal protectionis" <https://www.concern.net/news/causes-of-gender-based-violence> , pristupljeno 29.7.2024. godine

¹⁰ Ibid.

¹¹ Univerzitet u Sarajevu,2022. „Nasilje u porodici kao uzrok zbrinjavanja djece u ustanove socijalne zaštite“ <https://fjn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2023/01/NASILJE-U-PORODICI-KAO-UZROK-ZBRINJAVANJA-DJECE-U-USTANOVE-SOCIJALNE-ZASTITE-U-BIH-Mirza-Konakovic.pdf> , pristupljeno 20.8.2024. godine, str 30

¹² Ibid.

najveći broj izrečenih kazni su uslovne (585), dok je za samo 93 slučaja izrečena kazna zatvora. Na osnovu ovih podataka dolazimo do zaključka da su kazne za krivično djelo nasilja u porodici BiH izuzetno niske i neadekvatne, te kao takve šalju veoma lošu poruku potencijalnim nasilnicima i povratnicima u ovo krivično djelo. Uzimajući u obzir visinu izrečenih kazni u BiH, prevencija nasilja u porodici je dosta otežana, budući da se kaznama ne šalje djelotvorna poruka.¹³ Blagim kaznama se žrtvama šalje poruka da institucije nisu sposobne da ih zaštite, što narušava povjerenje u pravni sistem. Sa druge strane, one kod počinioca stvaraju osjećaj nekažnjivosti te mogu umanjiti svijest o težini počinjenih djela. Na ovaj način, počinioci moguda postanu još agresivniji, osjećajući potporu od strane sistema za ponavljanjenasilja bez ozbiljnih posljedica.

Problemu rasprostranjenosti nasilja nad ženama sigurno najviše doprinosi neprijavlivanje istog, što za sobom vuče i nemogućnost prevencije istog. Razni su motivi neprijavlivanja nasilja, međutim kao najčešći razlog žrtve navode nepružanje zaštite žrtvi nasilja od daljeg zlostavljanja, čak njih 52,9%, zatim njih 29,4% kao razlog navelo je neefikasnost podrške žrtvama nasilja. Dok je 17,6% ispitanika kao razlog za neprijavlivanjenasilja navelo neadekvatan odgovor nadležnih institucija.¹⁴

Iako upravni i institucionalni okvir za prevenciju nasilja u porodici z BiH pokazuje napredak u formalnom smislu, posebno u usklađivanju sa principima Istanbulske konvencije, još uvijek postoje značajni problemi. Neusaglašenost zakona među različitim jurisdikcijama i nedosljedna implementacija predstavljaju ključne prepreke. Situacija se dodatno komplikuje nedostatkom prepoznavanja nasilja nad ženama kao ozbiljnog društvenog problema, zatim spora reakcija sudova, kao i neadekvatni obrazovni programi koji ne promovišu ravnopravnost polova i nenasilnu komunikaciju. Sudovi veoma rijetko izriču mjeru psihosocijalnog tretmana za počinioce nasilja, te na ovaj način ni obučeni profesionalci za ovaj rad ostaju neangažovani.¹⁵

Efikasna zaštita od nasilja u porodici jeste kompleksan i dugotrajan zadatak, za čije sprovođenje je potrebno angažovati sve segmente društva. Nevladine organizacije imaju višegodišnje iskustvo u podizanju svijesti javnosti o problemu nasilja, kao i pružanja pomoći žrtvama, te predstavljaju značajan resurs koji institucije treba da prepoznaju i realizuju planove za saradnju.¹⁶

¹³ Ibid. Str 39

¹⁴ Mušić Safet , 2018. „, Nasilje u porodici kroz pravni okvir u bosni i Hercegovini“ <https://hrcak.srce.hr/file/339405> , pristupljeno 21.8.2024. godine, str. 185

¹⁵ Ibid. str. 187

¹⁶ Ibid. str. 188

5. NEDOVOLJNA POLITIČKA ZASTUPLJENOST

Zaustavljanje rodno zasnovanog nasilja je nemoguće bez ravnopravne zastupljenosti žena na nivou kreiranja politika. Žene su izložene većim rizicima i incidentima rodno zasnovanog nasilja, samim tim je jasna uloga žena u kreiranju politika sprječavanja istih. Ograničeno uključivanje žena u donošenje odluka predstavlja trajni problem na globalnom nivou. Samo 26% parlamentarnih tijela čine žene, što bi značilo da se zakoni donose bez kritičke povratne informacije od ljudi na koje ovi zakoni najviše utiču.¹⁷ S obzirom da žene nisu adekvatno zastupljene u političkim institucijama, njihovi interesi i potrebe ostaju zanemareni, što zasigurno dovodi do nedovoljnih pravnih zaštita i neefikasnog sprovođenja postojećih zakona.

Nedostatak žena u političkim institucijama često rezultira zakonodavstvom koje ne pruža efikasnu zaštitu od nasilja. Ovakva situacija je očekivana, s obzirom da su upravo muškarci glavni kreatori zakonske politike. Manje učestće žena u politici utiče na implementaciju postojećih zakona. Odsustvom žena odsutna je i politička volja za primjenu ovih zakona. Nažalost, svjedoci smo ovakve situacije i na našim prostorima. U BiH ima oko 20% žena u tijelima zakonodavne vlasti, dok u izvršnoj vlasti i drugim izabranim tijelima daleko manje¹⁸, što često rezultira na političkom nivou nedovoljnom pažnjom posvećenom sprovođenju zakona o zaštiti žrtava nasilja. Ovakva situacija doprinosi i nedostatku specijalizovanih službi za žrtve, poput sigurnih kuća i savjetovališta. Slična situacija je i u Srbiji gdje postoji samo 30 sigurnih kuća¹⁹, što je za populaciju od oko 7 miliona ljudi apsolutno nedovoljno. Međutim, ova situacija ne čudi s obzirom da žene čine manje od 40% poslanika Narodne skupštine Srbije, što zasigurno negativno utiče na donošenje odluka u korist proširenja ovih usluga.

¹⁷ Concern Worldwide, 2023 “Inadequate political representation” <https://www.concern.net/news/causes-of-gender-based-violence>, pristupljeno 29.7.2024. godine

¹⁸ Politicki.ba, 2022. “Samo 16,66 izabranih u državni parlament su žene” https://politicki.ba/politika/samo-1666-posto-izabranih-u-drzavni-parlament-su-zene/26645#google_vignette, pristupljeno: 5.8.2024. godine

¹⁹ Atina „U sigurnim kućama u Srbiji nema ni 30% potrebnih mesta!“ <http://atina.org.rs/sr/u-sigurnim-kućama-u-srbiji-nema-ni-30-potrebni-mesta>, pristupljeno 2.8.2024. godine

Manjim procentom žena na političkoj sceni, jača se uloga muškarca u društvu i širi se carstvo patrijarhata, dok se ženama jasno pokazuje da im političke uloge nisu dostižne. Ovakva situacija jeste odraz kako političkih interesa da žene u politici budu prisutne samo u okviru zakonskih minimuma ali u isto vrijeme predstavljaju odraz društva. Najprimjetnija slika društva jeste kada se na kandidatskim listama nalazi 40% žena (rodne kvote), ali birači izaberu znatno manji broj žena²⁰. Ovo govori o tome koliko smo mi i dalje patrijarhalno društvo, te da je iz nepoznatog razloga politička podrška još uvijek na strani muškaraca. Pored ovih, veliki problem jeste što žene u politici nemaju slobodu da rade mimo partijskih uvjerenja, te su na neki način uslovljene mizoginim politikama političkih partija, koje ignorišu važnost prava žena, te se ne donose novi zakoni koji bi adekvatnije regulisali ovu oblast²¹. Žene u politici najviše služe za ispunjavanje rodni kvota, dok na pozicijama na kojima se donose ključne odluke, gdje je najviše novca i moći u rukama, na takvim pozicijama je veoma mali broj žena. Sve dok žene ne budu adekvatno zastupljene u politici, neće biti ni dovoljno efikasnih zakona za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, čime se takvo nasilje indirektnom podržava i omogućava.

6. SIROMAŠTVO KAO UZROK

Siromaštvo predstavlja bitan uzrok rodno zasnovanog nasilja. U ekonomski nestabilnim zemljama, žene su još uvijek primorane na prinudne brakove i to najčešće u ranoj fazi između 15. i 18. godine života.²² Na ovaj način porodice vrše „prodaju“ svojih kćerki kako bi obezbijedili sredstva za egzistenciju. Ovim se potvrđuje da se u patrijarhalnim sistemima žene smatraju vlasništvom očeva, a kasnije muževa. Ovakva situacija uglavnom dovodi do seksualnog i fizičkog nasilja od strane ugovorenih muževa. Nezaposlenost, takođe, predstavlja veliki rizik izloženosti fizičkom nasilju.

²⁰ BH Novinari “Uloga žena u politici u BiH- nema rodnog balansa ni na jednom nivou vlasti” , 2021. <https://bhnovinari.ba/bs/2021/09/07/uloga-zena-u-politici-u-bih-nema-rodnog-balansa-ni-na-jednom-nivou-vlasti/> , pristupljeno 2.8.2024. godine

²¹ Ibid.

²² Concern Worldwide „Poverty and other economic challenges“ . 2023. <https://www.concern.net/news/causes-of-gender-based-violence> , pristupljeno 2.8.2024. godine

Muškarci nižeg socio-ekonomskog statusa, kao i oni nezaposleni su u povećanom riziku za činjenje partnerskog nasilja i nasilja u porodici. Ekonomske teorije polaze od shvatanja da je glavni razlog nasilja u partnerskom odnosima loše materijalno stanje, niska primanja, nezaposlenost, kao i loši stambeni uslovi. Smanjen pristup samim ekonomskim resursima može povećati partnersko nasilje. Nasilnik može u pokušaju zadržavanja moći da uskraćuje pristup ekonomskim resursima. Prema istraživanju iz Velike Britanije, žene u siromašnijim predjelima su bile izloženije seksualnom nasilju, a dok je rizik za psihološko nasilje povećan ukoliko partner radi skraćeno radno vrijeme ili ako je nezaposlen. Gubitak partnerove ekonomske, statusne ili društvene moći je veoma čest okidač nasilja.²³ S obzirom da je u patrijarhalnim sistemima jedna od ključnih uloga muškaraca uravo da privređuju, kada je ta uloga u deficitu, oni svoju muškost nadoknađuju nasiljem.

Takođe, žene vrlo često ostaju u nasilnim vezama ili brakovima zbog ekonomske zavisnosti o svojim partnerima. Žene često nemaju sopstveni izvor prihoda, ili je riječ o neznatnom iznosu gdje ne postoji mogućnost materijalne sigurnosti.²⁴ Posebno ako imaju zajedničku djecu strah od neimaštine i nemogućnosti uzdržavanja istih dodatno otežava izlazak žena iz ovakvih odnosa. Strahujući za sopstvenu sigurnost, kako i sigurnost svoje djece, žene ostaju u nasilnim brakovima, prihvatajući minimum i odgovornost spasavanja odnosa.²⁵

Povezanost između siromaštva i rodno zasnovanog nasilja je kompleksna i višeslojna. Ekonomski stres, ograničeni resursi i društvene norme i običaji koje podržavaju nasilje zajedno doprinose ovoj pojavi. Strategije za borbu moraju uključivati ekonomske intervencije i politike koje za cilj imaju smanjena siromaštva kao pojave, kao i pružanje jednakih ekonomskih prilika muškarcima i ženama.

7. UTICAJ MEDIJA

Svakodnevne prepreke sa kojima se žene bore igraju veoma važnu ulogu u perpetuiranju ovog nasilja. Iako ne možemo zanemariti ulogu medija u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, nažalost još uvijek su prisutni seksistički komentari i javno omalovažavanje žena, što ih svakako dovodi u nepovoljan položaj.

²³ Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, „Nasilje nad ženama u partnerskim odnosima: Uzroci, učestalost, posljedice, 2021. <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/10/NASILJE-NAD-ZENAMA-U-PARTNERSKIM-ODNOSIMA-UZROCI-UCESTALOST-POSLJEDICE-Mirvana-Mahic.pdf>, str. 39 , pristupljeno 21.8.2024. godine

²⁴ Ibid. Str. 60

²⁵ Ibid. Str. 61

Mediji često prikazuju žene na način da ih svodi na njihove fizičke atribute, kao da intelektualne, emocionalne i profesionalne sposobnosti ni ne posjeduju. Niz je besmislenih seksističkih reklama, počevši od deterdženta za suđe u obliku ženskog tijela, preko reklama za automobile u kojima žene imaju isključivo dekorativnu funkciju pa sve do onih za prehrambene proizvode koje aludiraju da je majka zadužena za domaćinstvo. Dok su u takvim reklamama muškarci predstavljeni veoma pasivno, uglavnom služeni. U reklamama u kojima se naglašava ženska seksualnost, uloga žena je samo dekorativna, odnosno pasivna u odnosu na muškarce. Žena se prikazuje kao pasivna ljepotica, djevojačkog izgleda koja se ponaša zavodljivo. Takav prikaz negativno utiče na doživljaj muškaraca o ženama, kao i na muško ženske odnose u društvu.²⁶ S obzirom da mediji imaju velik uticaj na široke društvene mase veoma je bitno kako mediji prikazuju oba pola. Žene se moraju prestati prikazivati kroz stereotipe. Serije i filmovi, takođe, često prikazuju žene samo kao domaćice i majke, dok su muškarci prikazani kao dominantne uloge. Kao tipičan primjer ovakve rodne podjele možemo uzeti serije „Mad Men“ i „Desperate Housewives“, sa jasno patrijarhalno podijeljenim ulogama muškaraca i žena. Članci u magazinima na isti način prave ovu podjelu. Ženski magazini su uglavnom fokusirani modu, ljepotu, domaćinstvo, dok muški magazini obrađuju teme tehnologije i karijera. Ovakva podjela podržava ideju da su kako interesi, ali i sposobnosti rodno specifični. Mediji kroz razne oblike omalovažavaju žene čime se u društvu stvara slika žena kao vlasništva muškaraca te na taj način vrše direktno psihološko nasilje nad njima ali i normalizuju i podstiču razne vrste porodičnog nasilja. Takođe, upotreba medijskog jezika može imati značajan uticaj na oblikovanje stavova i vrijednosti društva. Kada mediji koriste izraze koji impliciraju slabost žena „slabiji pol“ oni normalizuju nasilje nad ženama. Prikazuju žene kao inferiornije, te stvaraju utisak da je nasilje nad ženama manje ozbiljno zbog navodne slabosti. Sa druge strane ovo ima uticaj i na same žrtve jer one mogu osjećati dodatnu stigmatizaciju, što otežava prijavljivanje nasilja i apel za pomoć. Medijski pristup je veoma značajan, jer pogrešan pristup može ostaviti trajne psihičke posljedice, te gradi pogrešna uvjerenja širih društvenih masa, što manifestuje veoma negativno po društvo

²⁶ Lana Raić, završni rad, 2021 „Prikaz žena u reklamama“, str 12. <https://repozitorij.hrstud.unizg.hr/islandora/object/hrstud%3A2706/datastream/PDF/view>, pristupljeno 7.8.2024. godine

8. ZAKLJUČAK

Nepoznat autor je rekao da je „patrijarhat rak koji se infiltrirao u naše društvo i zahtijeva hrabru i odlučnu operaciju da se ukloni“ . Patrijarhat jeste ključni problem rodno zasnovanog nasilja, njega možemo posmatrati kao gusti korijen nezdravog stabla koji daje puno otrovnih plodova a koje društvo redovno bere. Razni su uzroci koji doprinose ovom problemu, ali patrijarhalni sistem predstavlja osnovu koja održava i reprodukuje diskriminaciju i nasilje. Da bi se riješili ove situacije, najbitnije je iščupati drvo iz korijena. Potrebna je hitna reforma čitavog društva. Mora se pristupiti obrazovanju i odgoju kako djevojčica tako i dječaka od malih nogu, te ih osloboditi stereotipa vijekovima građenih. Djevojčicama se mora dati prilika da budu ono što jesu, te nikada ne spominjati da su „slabji pol“, dok se dječacima mora omogućiti da osjećaju, da izraze svoje emocije bez straha od osude. Promjena ovakvih normi i velika reforma obrazovnog sistema mladih generacija su ključni koraci ka stvaranju pravednijeg, sigurnijeg i ispunjenijeg društva za sve. Osnaživanjem djevojčica i dječaka da budu svoji, možemo izgraditi budućnost u kojoj rodna ravnopravnost prestaje biti mrtvo slovo na papiru i konačno postane realnost. S obzirom da živimo u svijetu demokratije, u svijetu u kojem vlast pripada narodu, ako pogledamo sliku žena u istom društvu, dolazimo do pitanja da li žene ne pripadaju tom narodu? Apsurdno je toliko govoriti o ljudskim pravima dok god se ne oslobodimo rodni stereotipa i shvatimo da čovjek ima pravo da bude čovjek, te da uživa jednaka prava bez obzira kojem polu pripada. Kvalitetnim pristupom djeci od malih nogu, gradiće se društvo bez predrasuda, slobodni mediji i svakodnevnih ljudi. Jer na kraju krajeva, prema riječima Hillary Clinton: „nijedno društvo ne može napredovati kada polovina njegovog stanovništva ne može da ostvari svoje potencijale“.

10. LITERATURA

- 1) Ljubić Ella „Rodne uloge u tradicionalnom društvu“
- 2) Spahić Šiljak Zilka, Kovačević Jasna, Husanović Jasmina „Izazovi integrisanja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: Protiv rodno zasnovanog nasilja“
- 3) „Rodno zasnovano nasilje- mijenjanje pravila u praksi“ Maja Šenk
- 4) Raić Lana (2021). „Prikaz žena u reklamama“ Sveučilište u Zagrebu

• Internet izvori:

1. Council of Europe portal <https://www.coe.int/en/web/portal>
2. Zablocki Tamara, Ženska mreža BiH „Femicid kao društveni problem“ <https://zenskamreza.ba/femicid-je-drustveni-problem-a-ne-sporadicni-incident-iz-privatne-sfere/>
3. „Uloga žena u politici BiH“ – BH novinari <https://bhnovinari.ba/bs/2021/09/07/uloga-zena-u-politici-u-bih-nema-rodnog-balansa-ni-na-jednom-nivou-vlasti/>
4. UN Womenn „Progress of the World's Women 2019-2020“ <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/06/progress-of-the-worlds-women-2019-2020>
5. Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja- Atina „U sigurnim kućama u Srbiji nema ni 30% potrebnih mesta!“ <http://www.atina.org.rs/>
6. UNIGERC (2022). „Rodno zasnovano nasilje“ <https://unigerc.unsa.ba/rodno-zasnovano-nasilje/>
7. Konaković Mirza (2022.) „-nasilje u porodici kao uzrok zbrinjavanja djece u ustanove socijalne zaštite u BiH“ <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2023/01/NASILJE-U-PORODICI-KAO-UZROK-ZBRINJAVANJA-DJECE-U-USTANOVE-SOCIJALNE-ZASTITE-U-BIH-Mirza-Konakovic.pdf>
8. Mušić Safet , 2018. „ Nasilje u porodici kroz pravni okvir u bosni i Hercegovini“ <https://hrcak.srce.hr/file/339405>
9. Lana Raić, završni rad, 2021 „Prikaz žena u reklamama“, str 12. <https://repozitorij.hrstud.unizg.hr/islandora/object/hrstud%3A2706/datastream/PDF/view>
10. Concern Worldwide „Poverty and other economic challenges“2023. <https://www.concern.net/news/causes-of-gender-based-violence>

11. Univerziteti Gender Resursni Centar (2022). „Rodno zasnovano nasilje“ <https://unigerc.unsa.ba/rodno-zasnovano-nasilje/>
12. Udruženje za edukaciju i razvoj „Dignitet“ , 2024. „Rodno zasnovano patrijarhalno društvo itradicionalne norme“ <https://www.dignitet.ba/rodno-zasnovano-patrijarhalno-drustvo-i-tradicionalne-norme/>
13. Bible.com “Poslanica Efežanima 5:22.24” <https://www.bible.com/hr/bible/39/EPH.5.KOK>
14. Quran.com “Quran, sura An-Nisa 4:34” <https://quran.com/4/34?translations=18,21,22,84,95>
15. Politicki.ba, 2022. “Samo 16,66 izabranih u državni parlament su žene” https://politicki.ba/politika/samo-1666-posto-izabranih-u-drzavni-parlament-su-zene/26645#google_vignette
16. Svjetska zdravstvena organizacija, 2024. “Violence against women” <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

